
DR. BOZSAI GÁBOR

BESZÁMOLÓ A „SZENT LÁSZLÓ - LEGENDA” ŐSBEMUTATÓ KONCERTRŐL



Az Ars Sacra Fesztivál 2018
bemutatja:

SZENT LÁSZLÓ-LEGENDA

ősbemutató koncert

Időpont: 2018. szeptember 22.
(szombat) 20:00 óra

Helyszín: Szent István Bazilika
(1051 Budapest, Szent István tér 1.)

Közreműködik:
Pénzügyőr Zenekar
Budapesti Kórus
karigazgató: Uzsaly Bence
Kristófi László orgonaművész
Narrátor: Zelinka Tamás
Zenéjét szerezte és vezényel:
Kapi-Horváth Ferenc

A mű megírását a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.
A belépés díjtalan, mindenkit szeretettel várunk!

(A koncert hangfelvétele megtalálható az interneten itt:
<https://youtu.be/tlIGRrEVYAA>)

Bevezető

2018. évi Ars Sacra® Fesztivál keretében egy új magyar egyházzenei mű ősbemutatójára került sor a budapesti Szent István Bazilikában. A „Szent László – legenda” címet viselő alkotás meghallgatása után – Kapi-Horváth Ferenc zeneszerző saját definíciójához hasonlóan - az fogalmazódott meg bennem, hogy ennek a különleges és rendhagyó zenedarabnak a műfaja leginkább egy **képzeltbeli film kísérezeneje** lehet, hiszen a narrátor szövegek és a zenei betétek valójában egy, Szent László életéről szóló filmet vetítettek a lelki szemeink elé.



1. ábra: I. László ábrázolása a Képes Krónikákban

*„Idvezlégy, kegyelmes Szent László király,¹
Magyarországnak édes oltalma,
Szent királyok közt drágalátos gyöngy,
Csillagok között fényességes csillag.*

*Szenháromságnak vagy te szolgálja,
Jézus krisztusnak nyomdoka követi,
Te Szentléleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze...*

*Dicsérjük, magyarok, Szent László királyt!
Bizony érdemli mi dicséretünket!
Dicsérjük őtet, angyalok, mondván:
Idvezlégy, kegyelmes, Szent László király!”*

(XV. századi magyar ének Szent László dicséretére, kissé a mai nyelvhez igazítva).

Árpád-házi Szent László király a magyar történelem, az egyház, a folklór hagyományosan tisztelt és idealizált alakja. A krónikák elbeszélései, az életét és csodatetteit méltató mondák, legendák, a róla szóló versek, az élete legfontosabb pillanatait megörökítő képzőművészeti alkotások kultikussá emelik személyét. A számos neki vagy róla szóló himnikus és könyörgő nép-ének, Szent László király miséje, verses zsolozsmája pedig bőséges zenei forrásként szolgált egy zenével kísért legenda összeállításához. I. (Árpád-házi) László 1046 körül

¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/I._László_magyar_király

született a Lengyel Királyságban és 1095-ben hunyt el Nyitrán. 1077-től 1095-ig uralkodott.

Királyunk és példaképünk: Szent László (Idézetek Bőjte Csaba fűzött könyvecskéje nyomán) ²

A zenemű részletesebb bemutatása előtt – úgy gondolom – érdemes *Bőjte Csabának* Szent Lászlóról írt, nagyon hasznos és értékes gondolatai közül néhányat a kedves olvasókkal megosztanom, hisz örökérvényű tanácsok, iránymutatások fogalmazódtak meg bennük.

1. Az alapok lerakása

Szent László különleges történelmi szerepe leginkább abból a tényből vezethető le, hogy a nagy király *„nem hurcolja magával elődei háborúskodását, a történelmi sebeket nem tépi fel, hanem családja ellenfeleinek, Szent Istvánnak és Szent Imrének érdemeit elismerve, ünnepélyesen szentté avatja őket. Ugyanakkor a fejedelmi családból származó felnégyelt Koppány vezér székhelyén, Somogyvárott egy szép bencés kolostort alapít. E történelmi kiengesztelődéssel felszabadítja magát és népét az ország létfontosságú dolgaival való törődésre.”* Bőjte Csaba – a Dévai Szent Ferenc Alapítvány által gondozott árva gyermekeket arra szeretné nevelni, hogy *„szembenézzenek családjuk, népük múltjával, tanuljanak abból; ne ítéljék el elődeik gyengeségét, hanem büszkék legyenek őseikre. Szeretné őket „segíteni, hogy ne hátra nézve siránkozzanak, hanem Istenben bízó lélekkel előre nézve, saját feladataikra figyelve, arra összpontosítva, eredményes, szép életet éljenek.”*

1. Hivatás

„Minden embernek Isten talentumokat ad, és feladatokat bíz rá. Szent László, a népe által kért és Istentől neki rendelt feladatot elvállalja szerényen. Feladata felé vezető útján bízik Istenében, nem torpan meg, a nehézségek nem riasztják el, de nem is teszik kegyetlen törtetővé. Munkáját tisztességesen végzi: királyként vezeti a magyar népet, ha kell, megvédi övéit erővel is. Még legyőzött ellenfelének, a kormányzásra képtelen, de ellene lázadást szító Salamon királynak is megbocsát. Kitartó munkával felnő szép, szent hivatásához...”

² Királyunk és példaképünk, Szent László Kiadó: Bőjte Csaba OFM 2009

2. Népünk szolgálata

Szent Lászlót népe iránti szeretete sok nehéz feladatra készítette.”... *Szent László nem megmagyarázza, hogy mit miért nem lehet megoldani, hanem alázattal, kemény, kitartó munkával eléri célját, népe felemelkedését... Ha a térképre nézünk és összeszámoljuk, hogy hol itt, hol ott feltűnő királyunk milyen hatalmas utakat tett meg a szolgáló szeretet nevében, elcsodálkozunk...*”

3. Isten, Egyház

„...*Szent László Isten és az Egyház szövetségese. Szent László tudja, hogy egyedül képtelen lenne megbirkózni a rá háruló feladatokkal. Szövetséget köt Istennel, de nem csak a keresztség szentségében, hanem szép hosszú uralkodásának minden napján. A hagyomány nem hiába tartja **keresztény lovag királynak**, mert cselekedetei, szavai mély istenhitről, őszinte keresztény gondolkodásról vallanak. Templomokat épít, kolostorokat alapít, egyházi zsinatokat tart. Népét is Isten szeretetére, Krisztus követésére vezeti, neveli...*”

4. Bátorság

„...*Csodálom Krisztus bátorságát, ahogy egymaga eljön Karácsony éjjelén átölelni a világot. Csodálom Szent Lászlót, hogy sanyargatott népe védelmére, a messzi végekre – akár Erdély távoli csücskébe – nem vitézeit küldi kényelmes királyi palotából segítségül, hanem maga indul, hogy megvédje övéit. Egyetlen ember sem mellékes számára, vállalja a veszélyt, megvív ő maga az életükért...*”

5. Család

„...*Szent László nem csak államférfi volt, hanem csodálatos ember, édesapa. Első felesége halála után újból nőszült, a feleségével példás házasságban élt. Egyik lánya, Piroska, még a gazdag, fényűző, munkáktól átszőtt Bizáncban, annak császárnői trónján is meg tudta őrizni édesapjától elsajátított szép erényeit. Szent László példája, keresztény nevelése erőt adott Szent Piroskának az idegen környezetben is, hogy a szeretet és a jóság útján járjon, és szent legyen...*”

6. Törvényhozás

„*Szent László nem önmagát, (hanem) az EMBER-t teszi a törvények forrásává, hisz tudja, hogy van egy objektív, pillanatnyi hangulataink, érzelmeink fölötti világ, melynek törvényeit felismerve és betartva az élet fennmarad és virágzásnak indul...*”

Gyermekeinket is, akárcsak kortársainkat, nagyon sokszor a pillanatnyi hangulat, vágyak, érzelmek rángatják, próbálják vezetni. Mi szeretettel és jószággal kezükbe adjuk Krisztus Urunk legfőbb törvényét, a szeretet parancsát, mely irányítúként mindig megmutathatja a helyes utat...”

7. Kiengesztelődésre való készség

(Abban a korban hosszúnak számító)...élete során Szent László irgalmas szívű, kiengesztelődésre kész király volt. A legyőzött ellenséget kaszaboló vitézeit leállítja, tanítókat, papokat hívat, és letelepíti országában a legyőzött kunokat. Kérlelhetetlen ellenségeiből a jószág, bölcsesség által barátok, királyságának jó állampolgárai lettek. Ellenfeleit nem legyőzni, elpusztítani, hanem meggyőzni, ország építő munkájában társává akarja tenni nemes szívével...”

8. Isten ajándékaival való élni tudás

„...Szent László megözvegyült testvére révén jogot formál és hatalmat nyer a horvát királyság felett. Országá nagyra nő, de hatalmát nem kizsákmányolásra használja, hanem Szent István példájára ezt az új ország részét ő is megszervezi. Törvényeket ad, püspökségeket szervez. Így nagylelkű, nemes uralkodásával évszázadokra nagyra tette népét, országát...”

9. A halál nem fogja le Szent László segítő kezét

„...Az Árpád vezér által megálmodott, és a Szent István király által megalapított királyságot kemény munkával megvédte, gyarapította, az ország népei számára biztonságos otthonná tette. Nagyváradon, az általa alapított katedrálisban temetik el, sírjához nemcsak imádkozni járnak évszázadokon keresztül, hanem ott igazságot, békét, gyógyulást keresnek és találnak az emberek...”

A Szent László legenda középkori ábrázolásairól részletes lírást olvashatunk a **wikipedia Szent László legenda középkori ábrázolásai oldalon:**

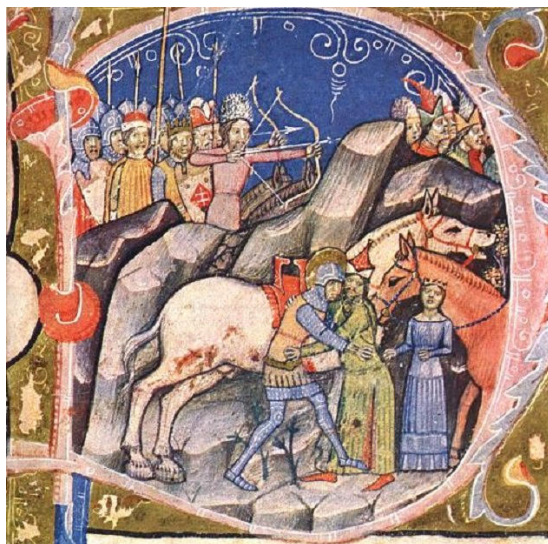
https://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_L%C3%A1szl%C3%B3-legenda_k%C3%B6z%C3%A9pkori_%C3%A1br%C3%A1zol%C3%A1sai

Egy másik nagyon érdekes adalék Szent László életéhez ebben az évben jelent meg a Magyar Távirati Iroda hírei között, amelyet az alábbiakban – rövidítve - adunk közre: A pápával is szembekerült Szent László Horvátország elfoglalása miatt. (2018. június 27. 11:58 MTI)

„... 826 éve, 1192. június 27-én avatták szentté I. László magyar királyt. A lovagkirály élete bővelkedik fordulatokban, nevéhez több legenda kötődik, a középkori Magyar Királyság stabilitásának megteremtéséről már nem is beszélve. Szent László történelmi érdeme a magyar királyság önálló létének egyértelmű biztosítása volt, kultuszát a másik lovagkirály, III. Béla teremtette meg. A nép sokáig azt hitte, hogy a szent király „kijön” a sírjából, **ha nagy veszély fenyegeti a magyarokat, és győzelemre segíti népét...** Hadvezéri képességeit már akkor megmutatta, amikor a besenyők, a kunok és a csehek ellen harcolt. 1091-ben, míg Horvátországban hadakozott, a kunok ismét az ország keleti vármegyéit pusztították, mire ő erős sereggel hazatért, és megsemmisítette a támadókat. Megszerezte a tengeri kijárata miatt fontos Horvátországot, amely addig pápai hűbér volt, emiatt megromlott a kapcsolata az egyházi állammal. László ezért addigi ellenségével, a foglalást elismerő német-római császárral kötött szövetséget. László hű volt egyházához, de a **pápaságnak nem volt hajlandó engedményeket tenni.** Uralkodása alatt történtek az **első magyar szentté avatások:** kezdeményezésére 1083-ban avatták szentté István királyt, fiát, Imre herceget, annak tanítóját, Gellért püspököt és két zaborhegyi remetét, Andrást és Benedeket. Ő hozta létre a zágrábi püspökséget, emellett Biharról Váradra (ma: Nagyvárad) költöztette a püspöki székhelyet. A magyarországi egyház 1092-ben tartotta első zsinatát.

A (világi) törvények emellett szigorúan védték a keresztény egyházat. Kimondta az egyházi személyek sértetlenségét. Megszabta az ünnepnapok számát (36 nap), tűzzel-vassal irtotta a pogány szokásokat. Szigorúan büntette a nőrablást és a házasságtörést. László még hitt a boszorkányokban, és ha valakit boszorkányságon kaptak, máglyahalálra ítélték.

Jeruzsálembé kívánt zarándokolni, tervét azonban nem valósíthatta meg, mert 1095. július 29.-én Nyitrán váratlanul meghalt. Előbb az általa alapított somogyvári apátságban, majd Váradon temették el. Utóda – az általa örökösének megtett – unokaöccse, I. (Könyves) Kálmán lett. 1192-ben III. Béla király kezdeményezésére avatták szentté, ami nagyban hozzájárult a „lovagkirály” kultuszának elterjedéséhez.



2. ábra László párbaja egy kun harccsal

A zeneszerző rövid ismertetője a „Szent László-legenda” c. zenemű keletkezéséről, műfaji jellegzetességeiről és az előadó apparátusról

A szöveg alapjául – keretversként – az 1470 körül keletkezett Szent László-ének (Üdvözlégy, kegyelmes) szolgál. A történet végigkíséri László király életének főbb eseményeit: születése, testi-lelki erényei, csatája a kun vitézzel, a váci szarvas jelenés, királlyá koronázása, a nevéhez fűződő legendák és csodák (a tordai hasadék, a sziklából fakasztott víz, Szent László pénze mondája) kelnek életre. Idézetek törvényeiből, a Szent Jobb tiszteletéről, László haláláról, majd szentté avatásáról. (A szöveges részek forrásai: a Képes Krónika, a Szent László-legenda, Tompa Mihály verse, Temesvári Pelbárt és Gaál Mózes elbeszélései, az idevágó liturgikus anyag zene nélküli idézetei.) A szöveghez kapcsolódó zenés tételek a gregorián, a középkori himnusz, antifóna, szekvencia, az egyházi népének és zsoltár műfajait vonultatják fel, többnyire hagyományos hangvételben megharmonizálva. Az előadó- apparátus vegyeskart, koncertfúvós-zenekart, orgonát és narrátort foglal magában.

A „Szent László-legenda” zenemű tételei

I. Köszöntő

I.a. (Narr.): Üdvözlégy, jó királyunk...

I.b. (zene) Üdvözlégy, kegyelmes

II. László gyermekora

II.a. (Narr.): Nekünk születél Lengyelországban...

II.b. (zene) Foghyatatlan

III. Testi-lelki erényei, (Narr.:) Te arcul teljes...

IV. László és a kun vitéz

IV.a. Kerlési csata², (Narr.:) László király meglátott egy kun harcost...

2 <https://hu.wikipedia.org/wiki/Kerlés>

3 <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/4-1739.html>

4 <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-540.html>

5 <http://lexikon.katolikus.hu/S/szabolcsi%20zsinat.html>

6 <http://magyar-irodalom.elte.hu/gepesk/kkor/002.htm>

IV.b. (zene) Új énekekre keljen ajkunk!

V. A váci szarvasjelenés

V.a. A váci szarvasjelenés³, (Narr.:) Mert Géza herceg a váci mezőben⁴...

V.b. (Narr.:) Géza király és fivére...

VI. Lászlót királlyá koronázzák

VI.a. (Narr.:) Fejedben kele a szent korona...

VI.b. (zene) Ladislaus honoratur

VII. Legendák

VII.a. (Narr.:) Később besenyő hordák...; (László király imája:) “Amiképpen régen...”

VII.a/2. (zene) Mert mihelyen ezt...

VII.b. A tordai hasadék (Narr.:) Történt egyik napon...

VII.c. A sziklából fakasztott víz (Narr.:) Egyszer egy pusztaságban...(zene)
(Vízfakadás) Az pusztán az kősziklát...

VII.d. Szent László pénze mondája (Narr.:) Amikor László király vitézeivel...

VIII. László király törvényei

VIII.a. (Narr.:) Részletek a szabolcsi zsinat határozataiból⁵. Ha valaki a vasárnapot...

VIII.b. (Narr.:) Boldog László...

VIII.c. (zene) A Szent Jobb megtalálása: Óh, dicsőséges Szent Jobb Kéz

IX. László király halála

IX.a. (Narr.:) 1095 húsvétján...

IX.b. (Narr.:) Gondolád és től fogadást...

IX.c. (Narr.:) Istenes maga viselése után...

IX.d. (zene) Dicsérjük az Istent nagy szentjében

IX.e. (Narr.:) Körülfekszenek téged császárok...

IX.f. (Narr.:) Ó, Szent László király, keresztény lovagoknak...

X. Szentté avatása

X.a. Szentté avatása (Narr.:) Amíg a világ Teremtője...

X.b. (zene) Himnusz Szent László királyról⁶ (Regis regum...)

A beszámoló szerzőjének személyes benyomásai az ősbemutatóról

Amint azt a bevezetőben már említettem, a mű hallgatása közben Szent László alakja, történelmi szerepe, a személye körül kialakult legendák élő, eleven filmként váltak láthatóvá a lelki szemeim előtt.

Az egyes zenei tételeket felvezető prózai szövegeket **Zelinka Tamás** jellegzetes és utánozhatatlan orgánumával, mély empátiával és a szent ügy iránti mélységes alázattal olvasta fel.

A zenei és kórustételek hangzásvilága kiválóan idomult a szövegek lelkiségéhez, hol lírai finomsággal, hol erőteljes, sőt himnikus hangvételel. Ugyanakkor **Kapi-Horváth Ferenc** zeneszerző is mélységes alázatról és Szent László iránti bensőséges tiszteletéről tett tanúbizonyságot a zenei betétek megalkotásakor, soha nem volt érezhető, hogy önmaga zeneszerzői és karmesteri képességeit fitogtatná, hanem szinte észrevétlenül a háttérben volt jelen az egész előadás során.

Az elmúlt évek Ars Sacra Fesztiváljai során a Szent László legenda már a második egyházzenei mű ősbemutatója volt Vedres Csaba „MISERERE” c. oratóriuma után. Nagyon örvendetes tény, hogy a magyar kortárs zeneszerzők bátran nyúlnak az ún. „hagyományos, emészthető és közönségbarát” zenei stílusokhoz, ami nem elsősorban a közönség csalogatására szolgál, hanem olyan zeneművek megalkotását jelenti, amelyek bátran nevezhetők „sugalmazott” műveknek, az isteni harmónia jegyében fogant alkotásoknak. Ezek a művek remélhetőleg nem merülnek el a feledés homályába és az ősbemutatókat további előadások fogják követni.

A 2017 évi Szent László Év alkalmából jelent meg egy összeállítás az interneten azokról az énekekről, amelyek Szent Lászlóról szólnak:

<https://szentlaszloev.hu/hireink/enekek-szent-laszlo-kiralyrol/>

Befejezésül álljon itt Harangi László szövege Szent Lászlóról Kisdi: Cantus Catholici (1651) dallamára a Hozsanna kottás Énekeskönyvből:

„Sziklahitű László, ki nem ismersz félelmet,
Légy ereje, pajzsa, gyengeszívű népednek,
Ingadozó lelkek, sok csapással vertek:
Tőled kérnek védelmet.

Emberölő harcban a gonosznak ártottál,
Isten erejével síkra hitért szállottál,
Fereteges vészben rendületlen, épen
Égi jelül állottál.

E világi élet a remények sírhalma,
Te elébed száll fel nemzetednek sírhalma,
Útmutató fényünk, téged adott nekünk
Az Úristen irgalma.

Most világok dőlnek, nemzedékek romolnak,
Ezeréves bástyák repedezve omolnak,
Csüggedésre válasz, szent király te állasz
Égrenéző oromnak.